

قصه پُر غصه «دانشجویان ستاره دار»

افزایش چشمگیر شمار دانشجویان ستاره دار طی سال های گذشته که بیش از هر چیز نمود روشنی از دخالت سلیقه های سیاسی- جناحی در اداره ی نهادهای علمی بود، بسیاری از دانشجویان را از حق طبیعی و قانونی خود یعنی ادامه ی تحصیل محروم کرد. پدیده دانشجویان ستاره دار در دوران مدیریت دولت های نهم و دهم افزون بر افزایش کمی، از نظر ماهوی نیز تغییراتی را تجربه کرد.

از دید بسیاری از کارشناسان، رخنه ی نگاه سیاسی و دستوری به مدیریت کلان علمی، بلایی بود که در سال های گذشته به جان دانشگاه ها افتاد و آسیب های زیادی را متوجه این مهمترین پایگاه و نهاد علمی-آموزشی کشورمان کرد.

به دنبال تغییر هدمند و جهت دار رییسان دانشگاه ها، اخراج یا بازنشسته کردن پیش از موعد برخی استادان ناهمسو با تفکری خاص، استخدام هیات علمی مورد تایید تفکر حاکم و گزینش های خاص طی سال های پیشین، آرامش و امنیت و تخصص محوری از محیط های علمی رخت بریست و سیاست زدگی جای آن را گرفت.

به گفته ی «صادق زیباکلام» استاد دانشگاه تهران در گفت و گو با گروه پژوهش های خبری ایرنا هرگاه ایدیولوژی و مسایل سیاسی برای مسایل علمی اولویت تعیین کرده اند، علم زیر دست و پای ایدیولوژی مانده است؛ همانطور که در دوره ی هشت ساله ی مدیریت احمدی نژاد، شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری استقلال دانشگاه ها را از میان بردند و علم را قربانی ایدیولوژی کردند.

در سال های گذشته بسیاری از دانشجویان زیر تاثیر دخالت سلیقه های سیاسی-جناحی بر مدیریت وزارت علوم و دانشگاه ها به بهانه هایی از حق ادامه ی تحصیل محروم شدند؛ حتی که با روی کار آمدن دولت یازدهم امیدها برای احیای آن تقویت شد. اتخاذ مشی اعتدال در دولت یازدهم و تغییر دستورکار مسوولان جدید وزارت علوم بر مبنای عقلانیت و قانون محوری، انتظار افکار عمومی برای اصلاح رویه های پیشین بویژه در مورد دانشجویان ستاره دار را افزایش داد.

وزارت علوم تازه نفس نیز در پاسخ به این مطالبه ی عمومی، تاکنون برای شفاف سازی و حل مشکل دانشجویان ستاره دار اقدام های مهمی انجام داده و موفق به حل مشکل تعدادی از این دانشجویان شده است. با این حال به قوت خود باقی ماندن مشکل تعدادی دیگر از دانشجویانی که از ستاره های حک شده ی کنار نامشان در کارنامه ی سازمان سنجش رنج می برند، نشان از این واقعیت دارد که این وزارتخانه برای احیای حق دانشجویان با چالش های بسیاری رو به رو است؛ چالش هایی که غلبه بر آن ها عزمی جدی، همتی بلند و البته همکاری سایر قوا و نهادها را می طلبد.

***افزایش کمی و تغییر کیفی پدیده ی دانشجوی ستاره دار در دولت های نهم و دهم
رشد قارچ گونه ی ستاره دارها در دولت های نهم و دهم بر کسی پوشیده نیست. در این دوره به دنبال بسته شدن فضا، پایین آمدن آستانه ی تحمل مسوولان دانشگاه ها و محدود شدن فعالیت های

دانشجویی، تعداد دانشجویان ستاره دار به خصوص ستاره دارهای محروم از تحصیل به سرعت افزایش پیدا کرد.

«مهدیه گلرو» یکی از دانشجویانی که در سال 1386 ستاره دار و از تحصیل معلق و در سال 1390 از دانشگاه اخراج شد، در گفت و گو با گروه پژوهش های خبری ایرنا گفت: بسته شدن فضای دانشگاه ها در دوره ی احمدی نژاد موجب افزایش شمار دانشجویان ستاره دار شد، به طوری که همان کاری که دانشجویان 6 یا 7 ماه پیش از روی کار آمدن احمدی نژاد انجام می دادند، با روی کار آمدن وی انجام دادند و ستاره دار شدند.

پدیده دانشجویان ستاره دار در دوران مدیریت دولت های نهم و دهم افزون بر افزایش کمی، از نظر ماهوی نیز تغییراتی را تجربه کرد.

اگرچه دانشجوی ستاره دار پدیده یی بود که برای نخستین بار به دنبال برخی فشارهای خاص در سال های پایانی دولت اصلاحات به وزارت علوم تحمیل شد، اما به گفته ی «غلامرضا ظریفیان» معاون وزیر علوم دولت اصلاحات در گفت و گو با روزنامه ی «اعتماد» در 18 مهر 91، در آن زمان این حکم ها فقط یک حکم انضباطی بود که به دلیل نگرانی نهادهای امنیتی از نیت براندازی در مورد تعداد اندکی از دانشجویان صادر شد و تلاش ها و گفت و گوهایی دولت در همان زمان موجب رفع اتهام و حل مشکل بسیاری از آن دانشجویان شد.

گلرو در ادامه ی گفت و گوی خود با ایرنا گفت: در سال های پایانی دولت اصلاحات، وضعیت تعداد اندکی از دانشجویان به حالت تعلیق درآمد؛ مثلاً دانشجویان برای یک یا دو ترم تعلیق می شدند و در صورت نبود مشکلی در پرونده می توانستند پس از طی این دوره به تحصیلات خود ادامه دهند. حتی حکم تعداد زیادی از این افراد با میانجیگری وزارت علوم به حالت تعلیق درآمد. به همین دلیل به یاد ندارم در آن دوره کسی از حق ادامه ی تحصیل محروم شده باشد، اما در دوره ی احمدی نژاد به صورت کاملاً شفاف و رسمی دانشجویان را از تحصیل محروم می کردند.

«وحید عابدینی» دانشجویی که هر دو وضعیت ستاره دار تعلیقی و محروم از تحصیل را در سال های 1384 و 1390 تجربه کرده و سرانجام در سال تحصیلی گذشته موفق به ادامه ی تحصیل در دانشگاه در مقطع دکتری شده است، در گفت و گو با پژوهشگر ایرنا با تفکیک دو نوع دانشجویان ستاره دار تعلیقی و دانشجویان ستاره دار محروم از تحصیل گفت: من که از مهر 1385 درگیر مشکل ستاره داری بودم و مرتب به وزارت علوم مراجعه می کردم، نشنیدم تا پیش از دوره ی احمدی نژاد دانشجویی از تحصیل محروم شده باشد، اما در دوره ی احمدی نژاد، برخی به همین واسطه از تحصیل محروم شدند.

این در حالی است که رییس دولت نهم و دهم هرچند در بیشتر موارد همچون مناظره های انتخاباتی تشدید مشکل دانشجویان ستاره دار در دولت خود را انکار می کرد، اما گاهی در پاسخ به اعتراض های دانشجویان عبارت هایی کنایه آمیز به کار می برد. از جمله سخنان احمدی نژاد درباره ی دانشجویان ستاره دار این بود: دانشجویانی که ستاره گرفته اند برایشان بهتر شده است، چون تا حالا ستوان دوم بوده اند و حالا به ستوان یکمی ارتقا پیدا کرده اند.

اما آنچه مهم است این است که دانشجویان بدون طی شدن روندهای قانونی و بدون ارجاع به دادگاه یا نهاد قضایی به صورت یک طرفه و دستوری ستاره دار شدند.

عابدینی در ادامه ی گفت و گوی خود با پژوهشگر ایرنا ستاره دار کردن دانشجویان طی سال های گذشته در نتیجه ی اظهار نظر کارشناس امنیتی و اطلاعاتی و نه کارشناس قضایی را نافی قانون اساسی و مسوولیت دولت پیشین در کم کاری و حمایت نکردن از این دانشجویان را مسلم دانست و گفت: درحالی که باید کمیته انضباطی، وزارت علوم یا نهادهای قضایی مرجع تصمیم گیری در این مورد

باشند، اما در سال های گذشته دانشجویان با نظر کارشناسان نهادهای اطلاعاتی ستاره دار شدند و دولت در برابر این روند هیچ مقاومتی نکرد.

***اقدام ها و چالش های وزارت علوم دولت تدبیر و امید در بی فروغ کردن ستاره های دانشجویی

حل مشکل دانشجویان ستاره دار وعده یی بود که «حسن روحانی» رئیس جمهوری در شعارهای انتخاباتی خود مطرح کرد و پس از پیروزی در انتخابات سال 92 در مسیر عملیاتی کردن آن گام های مهمی برداشت.

در شرایطی که برخی از بهارستان نشینان با سختگیری در مورد دادن رای اعتماد به وزیران علوم پیشنهادی دولت نشان دادند که روی عملکرد این وزارت خانه حساسیت دوجندانی دارند و تغییر جدی در رویکردهای کلان این وزارت خانه را نمی پسندند، روحانی، پس از رای عدم اعتماد به «جعفر میلی منفرد»، «جعفر توفیقی» را به سرپرستی این وزارتخانه منصوب کرد.

اعلام تشکیل کمیته یی برای بررسی وضعیت دانشجویهای ستاره دار در این وزارت خانه از طرف توفیقی نخستین اقدام عملی دولت در این زمینه بود که بیم را در دل مخالفان و امید را در دل دانشجویانی که از مشکل ستاره داری رنج می بردند زنده کرد.

به دنبال اعلام این خبر صدها دانشجو خواستار بررسی وضعیت خود در وزارت علوم شدند و پرونده ی آنها در مسیر رسیدگی و بازبینی قرار گرفت.

پس از انتخاب «رضا فرجی دانا» به سمت وزیر علوم، تلاش های جدی تری برای تغییر وضعیت دانشجویان ستاره دار صورت گرفت؛ تلاش هایی که موجبات نگرانی و عکس العمل برخی جناح های سیاسی را بیش از پیش فراهم کرد.

پس از اعلام موافقت وزارت علوم با بازگشت 125 تن از دانشجویان ستاره دار به دانشگاه ها، «زهره طبیب زاده»، «سید محمود نبویان» و «جبار کوچکی نژاد» 3 تن از نمایندگان جبهه ی پایداری در کمیسیون آموزش، تحقیقات و فناوری مجلس شورای اسلامی خواستار بررسی پرونده ی این دانشجویان شدند و به دنبال مخالفت وزارت علوم، از فرجی دانا به دلیل آنچه «ممانعت از اعمال حق نظارت وکلای ملت» خواندند به کمیسیون اصل 90 مجلس شکایت کردند.

چالش میان کمیسیون آموزش، تحقیقات و فناوری مجلس شورای اسلامی با وزارت علوم بر سر بازبینی پرونده ی دانشجویان ستاره دار در اسفند 92 نمونه ی کوچکی از مانع های بزرگی است که در این مسیر بر سر راه دولت قرار داشته و دارد.

یکی از اعضای کمیسیون آموزش مجلس که خواست نامش فاش نشود در گفت و گو با پژوهشگر ایرنا مدعی شد برخی از دانشجویان ستاره دار، پرونده ی قضایی و مشکل اخلاقی دارند و اقدام وزارت علوم در بازگرداندن آن ها به دانشگاه ها قانونی نیست.

این نماینده ی مجلس ضمن اظهار بی اطلاعی از قانونی که بر مبنای آن این دانشجویان ستاره دار شده اند، گفت: خواسته ی کمیسیون آموزش از وزارت علوم این است که به صورت روشن و شفاف توضیح دهد بر اساس چه قانونی می خواهد دانشجویان ستاره دار را به دانشگاه ها برگرداند.

به گزارش ایرنا، این در حالی است که عایدینی در ادامه ی گفت و گوی خود با ایرنا نسبت به ادعای برخی مخالفان در مورد وارد کردن اتهام اخلاقی به دانشجویان ستاره دار به شدت اظهار تأسف کرد و گفت: وارد کردن اتهام اخلاقی به این دانشجویان بدون ارایه هیچ سند و مدرکی توهین محسوب می شود و در قوانین اسلامی باید حد بر آن جاری شود.

همچنین به نظر می رسد دخالت برخی نهادهای خاص در مورد پرونده ی تعدادی از دانشجویان ستاره دار، وزارت علوم را در انجام تعهد خود با چالش هایی رو به رو می کند.

گلرو در ادامه ی گفت و گوی خود با ایرنا با تایید این نظر که دخالت برخی نهادهای خاص مانع از حل مشکل برخی دانشجویان می شود، اظهار امیدواری کرد که با گذشت زمان، آرام تر شدن فضا و تلاش های وزارت علوم مشکل این دانشجویان نیز برطرف شود.

مخالفان بازگشت دانشجویان ستاره دار به دانشگاه ها، با این استدلال که بازگشت این عده فضای دانشگاه ها را متشنج خواهد کرد بر سر راه وزارت علوم سنگ اندازی می کنند.

این در حالی است که به گفته ی گلرو، فضای متشنج دانشگاه ها در سال های پیشین ناشی از نحوه ی مدیریت این نهادها بود؛ طی سال های گذشته دانشجویان کنشی نداشتند و تنها در واکنش به عملکرد رییسان دانشگاه ها و وزارت علوم بود که اعتراض می کردند؛ در حالی که با بازگشت فضای آرامش و امید به دانشگاه ها این نگرانی موضوعیت ندارد. در چنین فضایی دانشجویان می توانند با کنش خود به وزارت علوم و رییسان دانشگاه ها در بهبود فضای دانشگاه ها و خارج شدن از فضای خفقان، سکوت، سکون و سیاست زدگی کمک کنند.

***میزان موفقیت و ارزیابی عملکرد وزارت علوم

باوجود موانع متعددی که بر سر راه دولت قرار دارد، مسوولان وزارت علوم عزم خود را برای احقاق حقوق دانشجویان جزم کرده اند و خوشبختانه در این مسیر تا اندازه یی موفق بوده اند.

وزارت علوم در وهله ی نخست بررسی وضعیت دانشجویانی را که از سال 1390 به بعد ستاره دار شده اند در اولویت قرار داده است و در این میان به گفته ی گلرو، مشکل 50 درصد از دانشجویان ستاره داری که برای رفع مشکل خود تلاش و مرتب وضعیت خود را در وزارت علوم پیگیری کرده اند حل شده است.

به گفته ی این دانشجو، بدون طرح مطالبه و پیگیری های مکرر از طرف دانشجویان نمی توان انتظار داشت پرونده ی آنها مورد رسیدگی قرار گیرد و دولت به صورت خودکار حق پایمال شده ی آن ها را احیا کند؛ بنابراین حل نشدن مشکل تعدادی از دانشجویان ناشی از کم کاری خود آن هاست نه وزارت علوم.

وحید عابدینی نیز در ادامه ی گفت و گو با گروه پژوهش های خبری ایرنا تایید کرد که مشکل تعداد زیادی از دانشجویان ستاره دار (ستاره دارهای بعد از سال 1390) حل شده است.

***چه باید کرد؟

وزارت علوم در مورد مساله ی دانشجویان ستاره دار سه مسوولیت مهم بر عهده دارد: نخست بازبینی پرونده ها و حل مشکل دانشجویان ستاره دار کنونی، دوم توقف روند غیرقانونی و غیرشفاف ستاره دار کردن دانشجویان و سوم تعریف ساز و کار شفاف و روشن قانونی برای تصمیم گیری در مورد وضعیت دانشجویانی که در آینده دچار مشکل انضباطی یا اخلاقی یا آموزشی می شوند (مثلا واگذاری مسوولیت امور دانشجویان به کمیته های انضباطی)؛ مسوولیت هایی که به گفته ی گلرو تا کنون دولت روحانی در دو مورد نخست آن به خوبی عمل کرده است.

این دانشجوی ستاره دار در ادامه ی گفت و گوی خود با پژوهشگر ایرنا محروم نشدن هیچ یک از دانشجویان از تحصیل و همچنین صدور کارنامه را برای همه ی کسانی که در آزمون دکتری و کارشناسی ارشد در سال تحصیلی گذشته شرکت کرده اند، نشانه یی از تغییر مثبت در رویکردها و عملکرد وزارت علوم در این ارتباط دانست.

عابدینی نیز اقدام دولت برای شفاف سازی قانونی در این ارتباط را لازم و ضروری دانست و گفت: رایحه ی لایحه به مجلس و ایجاد ساز و کارهای قانونی یکی از راه هایی است که می تواند موجب توقف این روندهای غیر قانونی شود. اگر جرمی اتفاق افتاده است باید دادگاه تشخیص دهد و تعیین مجازات هم باید در دادگاه صورت پذیرد؛ دولت باید روی این مساله اصرار داشته باشد و با تعامل با مجلس قانون هایی در این زمینه تصویب کند.

اگرچه دولت برای احیای شاخص های علمی به عنوان ملاکی برای ارزیابی عملکرد دانشجویان و زدودن سیاست زدگی از فضای دانشگاه ها با مشکلات و مانع های متعددی رو به روست، اما به نظر می رسد تکیه بر قانون و قانون مداری بتواند مسوولان وزارت علوم را در مسیر توقف روندهای غیرقانونی پیشین یاری کند.

البته گلرو با اظهار امیدواری نسبت به تغییر اساسی ترکیب نمایندگان مجلس در انتخابات آتی، بر این باور است که تا زمانی که ترکیب مجلس به شکل کنونی است، دولت به سختی می تواند در مسیر اصلاح روندهای پیشین در وزارت علوم گام بردارد.

همچنین اصلاح رویکرد نهادهای امنیتی به مساله ی دانشجویان ستاره دار از جمله راهکارهایی است که می تواند به روند حل مشکل دانشجویان ستاره دار سرعت بخشد.

عابدینی با این استدلال که مساله ی دانشجویان ستاره دار به طور اساسی یک مساله ی انسانی است و

نه سیاسی، حل شدن مساله ی دانشجویان ستاره دار را برای روحانی نه یک پیروزی سیاسی بلکه یک پیروزی اخلاقی و تعهد به وعده های انتخاباتی او می داند و بر این باور است که سایر نهادها هم باید رویکرد سیاسی خود به این مساله را اصلاح کنند؛ زیرا حق ادامه ی تحصیل یک حق انسانی و طبیعی است و کسی نمی تواند انسانی را از حق طبیعی خود محروم کند.

همچنین به گفته ی زیباکلام استاد دانشگاه تهران راهکار مدیریت کلان و اصولی دانشگاه ها این است که به جای نهادهای سیاسی و ایدئولوژیک، یک نهاد علمی متشکل از استادان دانشگاه ها و گروه های آموزشی در مورد مسایل آموزشی و راهبردی دانشگاه ها و به دور از رویکردهای سیاسی و با رویکردی علمی و تخصصی تصمیم گیری کنند.

به هرحال امید است تلاش های دولت در این زمینه با همکاری مجلس و حتی قوه ی قضاییه همراه و به نتیجه ی مطلوب منجر شود.

از دید خود دانشجویان نتیجه ی مطلوب زمانی حاصل می شود که هیچ یک از آنها از حق طبیعی خود برای ادامه ی تحصیل محروم نباشند.

به گفته ی گلرو پرونده ی دانشجویان ستاره دار زمانی بسته خواهد شد که نه 90 درصد بلکه 100 درصد این دانشجویان از جمله «ضیاء نبوی» که صرفا به خاطر عضویت در شورای دفاع از حق تحصیل محکوم و زندانی شده اند به دانشگاه ها بازگردند و در رشته هایی که دوست دارند تحصیل کنند.

سخن آخر اینکه رویکرد تازه ی وزارت علوم مبنی بر احیای فضای اعتدال، تضارب آرا، تخصص محوری و امید در دانشگاه ها، بازبینی رویه ها و عملکرد پیشین این وزارتخانه بویژه در مورد دانشجویان ستاره دار را اجتناب ناپذیر می کند؛ مسیر پرچالشی که تنها با مدیریت غیر سیاسی دانشگاه ها امکان پذیر است.